

Simonyi Emő

Neumann Róbert

A város kissé kiismerhetetlen lett az első pillanatra. A bombázások után a házak körvonala erősen megváltozott, a geometrikus sötét blokkok helyett, amik az utak szélét jelentették, egy fekete csipkefüggönyön tört át a derengés. A még le nem dőlt falak, a dacos kémények, amelyeket nem sodort le a detonáció, az állva maradt lámpaoszlopok ritmusa adott a házakból megmaradt cikcakkos, lyukacsos mintának mégiscsak egy nagyvárosi jelleget, a még megmaradt sarok épületek szögleteivel, amelyek a mellékutcák kezdetét és irányát jelölték meg. A sitt eltakarítása a főutcákon kezdődött, egyelőre a mellékutcákban tornyozódott fel minden ami megmaradt, de már a főútvonalakon meg tudott indulni a forgalom, különösen a pályaudvarok környékén. A vonatközlekedés időnként akadozott, de ha ment, a vagonok árasztották magukból a szürke tömeget, mint a hangyák vándorlása, úgy meneteltek az emberoszlopok megrakodva, megpakolva a különböző felismerhető vagy felismerhetetlen kerületek irányába. Akik teheték, taxit fogadtak, de a többség a már működő villamosjáratokra várt türelmesen. A hidak bordái meredeztek ki a Dunából, és kisebb-nagyobb örvényeket okoztak a víz egyenletes sodrását akadályozván. A város túlsó oldala nehezen volt elérhető. A Margit híd melletti cölöpözött segédhíd és az összekötő vasúti szükséghidak voltak az egyetlen átjárási lehetőségek. A pályaudvarok huzatos, kitört ablakain át az erős szénmonoxiddal a bábeli hangzavar és a gőzmozdonyok nehéz sóhaja, harákolása jutott ki a szabadba. A mindenhonnan áramlottak között fel-felbukkantak a poklok túlélői, akik egyenként vagy kettesével, egymást támogatva, kis motyóikat vagy csak egymást cipelve, összedőlve a gyengeség és erőtlenség miatt, kitérve elérték céljukat, szülővárosuk megállóját.

Voltak köztük olyanok is, akik a nyugati haláltáborokban csontvázként megérték az amerikai felszabadítást. Legalább három hónapos szanatóriumi kezelés után lassan-lassan visszakapva emberi formájukat, felöltöztetve a hideg ellen, még zsebpénzt is kaptak, amivel az otthoni túlélőket meglephették. Így érkezett meg a dachau koncentrációs táborból apósom, aki büszkén emlegette az ötnél több kofert, amit a családjának cipelt barátjával együtt, aki szintén a szerencsés túlélők kicsiny táborába tartozott. Neumann Róbert, a híres budapesti Neumann Áruház egyik tulajdonosa volt, a keleti frontról, egy két munkaszolgálatos sorstársával érte el a Keleti pályaudvart. „Józsikám” – mondta –, „tudod ez hogy volt?” Azok, akik nyugatról az amik felől jöttek, azt kiáltották a pályaudvaron, hogy Hordár, Hordár! Mi a keleti irányból jöttünk: Hordágy! Hordágy! Üvöltöttünk, nyöszörögünk... Robi a romok között rátalált lakására, családjára és egyéb kapcsolataira,

de az utolsó évek nyomai, emlékei készítették a felejtésre, rátalált az alkoholra is. Lassan testileg felépült, a régi tulajdona, az üzleti élet romokban megsemmisült. Mivel jó üzletember hírében volt, mint a múlt komoly nagy felelősségteljes nagyvállalkozójaként megtették a Budapesti Élelmiszerellátás vezetőjévé. Robi nagy patrióta volt, hiába küldték munkaszolgálatra, hiába szenvedte el a zsidóságra zuhant embertelenségeket, Robi szerelme Budapest volt, mindent tudott a városról, lakóiról, mivel sportimádó is volt, nem volt olyan sportesemény vagy ahhoz kötődő személyiség akit ne ismert volna. A budapestieket ellátta élelemmel úgy, ahogy csak tőle tellett. Az ő idejében ritkák voltak a fennakadások, gabona, burgonya, hagyma az alapélelem és zöldség, gyümölcs, sőt hús is került a fővárosiak fejadagjához. Aztán jött a felszólítás, a főváros lakossága helyett a vagonok, amelyek krumplit szállítanak, át lesznek irányítva a Szovjetunió felé. Neumann Róbert egy olyan tette szánta magát, amivel az életét kockáztatta.

A vagonokat kiürítette, virágföldet és kavicsot lapátoltatott beléjük, és három sor burgonyát tetetett a föld tetejére. Így gurultak a szállítmányok Csap irányába.

A Rögtönítélő Bíróság halálra ítélte, aztán megkegyelmeztek neki, a munkaszolgálatot és talán az alkoholt mérlegelve, ami kétségtelenül Róbert más döntéseit kissé befolyásolták. Az ítélet vagyonelkobzásra és egy néhány évi börtönbüntetésre módosult. Róbert, ahogy elmesélte, jurisztikai disszertációt tudott írni a két büntetési forma, a fasiszta és a kommunista módszeres emberi méltóságmegsemmisítő gépezetéről. Az áldozatot, aki kristálytisza lelkiismerettel, ártatlanul került a kínzói markába, elszállították a Donig, és zsákokba tekerve, hullákról lehúzott rongydarabokban, amiket magára tekert, madzaggal testére erősítve ásta az árkokat a harcoló katonák részére vagy futóároknak vagy temetőnek. A szembejövő munkaszolgálatos csoportban hasonló divat szerint öltözött barátját fedezte fel. Az üdvözlés helyett barátja csak annyit kiáltott át a mínusz húsz fokon: „Mondd, mostanában hol dolgoztatsz?”

Róbert igazságérzését nem tudta semmi hatalom kibillenteni, nem volt megkérnyékezhető. Egy város éhezik, akkor éhezik, ez tény. Ebben a városban élnek és éltek emberek, akik őt a nyomorúságba, munkaszolgálatra küldték, ezért nem lehet az egész országot megbüntetni, globálisan mindenkit.

Egy olyan rendszert, amely a saját éhező lakosságától elrabolja az ennivalót, egy galád rendszer, mondta Robi. Évek múltán kiszabadult. Lakása nem volt, semmije sem volt. A szintiszta lelkiismerete, a büszkesége, a Rákóczi téri srácok előtti méltósága megvolt. Az alkoholnak köszönhette, hogy a Dohány utcai hitközség elhúzódott tőle, onnan nem jött anyagi segítség. Róbert tisztelte a vallást, de nem volt különösen vallásos. A melegebb évszakokat javarészt parkokban, különösen a Rákóczi téren töltötte. Személyi igazolványában a fotója helyett egy tigris képe volt beragasztva. Robinak sötét göndöres, hullámos haja a homloka mellett már

őszült, feje, az arca egy beszédes faun arcához hasonlított. Homlokát mindig ráncolta, orra, mint egy vezér kosé, egy igazi faunorr volt, a fülek szintén, az orr és fülek nyílásaiból energikus szörpamacsok sötétlettek. Előre ugró felső, alsó ajka a heves társalgások alatt spricceltek szenvedélyesen. Klasszikus ajka, ha feszült, kemény gondolatokat kísértek szavai, és hagyták el ajkát, a zárízma megkeményedett, és ajka borotvaéles pengévé vált. Állán még ha borotválkozott is, a szakáll helye kékes foltokban áttetszett az arcbőrén, sokszor egyhetes szakállal lehetett látni, de többel nem. Olyan sörtefélék övezték arcát. Egy nyolckerületi suszter barátjánál volt egy öblös fiókja, ott volt a borotvája, kimosott ing, alsónemű, szappan meg ilyesmik. Egy jóindulatú örömlány viselte szennyeseinek gondját, a kimosott ruhát odavitte a suszterhez, és a tiszta darabokat a fiókban hagyta. Inge, nyáron, télen mélyen nyitva volt, időnként egy sál fityegett rajta, az időjárástól függetlenül, egy többzsebes mellényt viselt, amely mindent magában foglalt, az irodát, egy kifsűt, talán tükröcske is volt mellé, kivágott újságcikkeket, amikkel úgy felidegesítette magát, hogy sörhöz vagy valamilyen más alkoholos megnyugtatóhoz kellett nyúlnia.

A személyazonossági könyvecskéje is a mellényben lapult. Valamilyen melós nadrágja harmonikázott rövid lábain, és minden nem hozzáértő is egy pillanat alatt meg tudta állapítani diagnózisát, ha a lábára nézett, hogy a Robinak a szíve beteg. Hamarosán már csak belecsúszott zokni nélkül a félretaposott fűzős bakancsába, de már befűzni nem tudta. Jövedelme nem volt, úgy élt, mint a téri verebek és galambok, itt ott csippentett valamit le vagy fel magának, voltak öreg iparosok, hordárok, időnként bevették egy kis pénzkeresésre a munkájukba, vagy osztották vele az aznapi kenyerüket. A fiatalabbak inkább sört spendíroztak, mert a szadizmus halkán megsúgta nekik, hogy az alkohol mindig gyorsabban hatott nála. Egy üveg sörrel egy nagyobb színvonalúbb színházba váltottak belépőt Robinál, mint az egész körúti vagy belvárosi Thália deszkái együttvéve. Előadásai magukkal ragadtak, és választékos témaváltása tanúja volt jártasságának a szépirodalomban, a zsurnalizmusban, a politikában és a magas fokú káromkodásokkal cifrázott Rákóczi téri latinban is. A téri padoknak vasból kovácsolt lábaik és kényelmes faléces ülőkéje és háttámasza volt. A nyári éjjeli alvás az akkoriban még sűrű plátánlomb alatt kellemesebb volt, mint szennyes sarkokban, urinierte matracokon. Róbert időnként kiválasztott magának egy padot, ezt a jogát mindenki tiszteletben tartotta, és az éjszaka közeledtével a helye mindig üresen várt rá. Egyik este ittasan kissé vargabetűs tántorgó lépésekkel elérte éjszakai nyoszolyáját, de már valaki feküdt rajta erős alkoholos állapotban. A konkurens nem hallotta Róbert felszólítását, a neki járó helyét elhagyni méltóztasson. Olyan matt volt, hogy azt sem érezte, hogy a felbőszült királya a térnek hangos méltatlanságai, zsörtölődése közepette legöngyöltette a betolakodót az ülőkéről, és a földre ejtette, aztán be-

tolta félig-meddig a pad alá, és a megerőltető munka után rávetette magát jogos helyére, és álomba morfondírozta magát. A hely szokásai szerint a rendőrök az újak, akik a szakmát frissen tanulták, az első munkahelyükként a Rákóczi teret kapták feladatul. Padtól padig ellenőrizték az azon ülőket, párokat, voyeuröket, csólakókat, vidékieket, akiknek elment az aznapi vonat vagy örömlányokat, akik petrezselymet árultak az éjszakában. Lassan odaértek a két brutálisan horkoló, álomba merült riválishoz, és elkezdtek Robit rázni, bökdödni, valahogy a mély álmából a kegyetlen valóságba visszatoloncolni. Ébredjen, igazolja magát...ilyesmit hallott és féktelen méreg öntötte el. Ide figyeljen, maga vidéki gyászhuszár, nem látja, hogy én a főbérlő vagyok itt, mit zavar, a molesztálását kezdje alul az albérlőmnél! Azután egy nagyon hosszú összetett mondatot árasztott a fakabátokra, a falusi újoncokra, akik nem tudták, hogy Róbert a téren kivételezett jogokkal rendelkezett. Na, na, mondta az egyik rendőr, magában csak az alkohol dolgozik... Róbert csak ezt a szót vette, kapta fel: dolgozik? Ki dolgozzon ezeknek, soha, soha, ameddig élek, nem dolgozom, dolgozzon a... egyre hevesebb káromkodással támadt rá a két álmát megzavaró buta vidékire.

A körúti mozik egyikét az éjszakai vetítések alkalmával friss levegővel ajándékozták meg azért, hogy az ide-oda tolató mennyezetet a közönség feje felett kissé kinyitották, és a beáramló frisset egy ventilátorral szétosztották a helyiségben. A tér körül felnövő kölyköknek igen nagy élvezetet jelentett, ha a tető felől egy papírba csomagolt szart a forgó ventilátorra dobtak, amely a centrifugális forgás segítségével a lövedéket pillanatok alatt eljuttatta minden irányba a nézőterén. A merénylet eredményeként a nézőközönség először csak szaglászott, aztán egyre hangosabban üvöltöni kezdett, amíg az előadást meg kellett szakítani. A filmnézés közben többször ismerős hang kommentálta a vetített képeket. Különösen szovjet filmeket szeretett Róbert saját szövegeivel kísérni, emberek! Gereblyézve van a sivatag! Nézzék, gereblyézve van a sivatag... hát nem látják, gereblyézve van a sivatag... A filmszínházakban Szepesi György tartott időnként kvízzjátékokat, ő kérdezett, a közönségből jelentkeztek, és válaszoltak. A kérdések általában a sportról szóltak. Neumann Robi kedvenc szórakozása volt válaszolni. A sportriporter nem tudott olyan kérdést feltenni, amit Róbert ne tudott volna megfejtetni. A 36-os Olimpiáde, vagy az atlétika, lovassport, tenisz, boks, évszámok, nevek, országok, dátumok akármilyen extrém, eldugott hely, Róbert verhetetlen volt. Nemcsak játék volt ez számára, hanem keserű valóság, hiszen a jól megfejtett feleletekért pénzjutalom járt. Sokszor ez volt egyetlen pénzforrása. És mit csinált Szepesi, kiltatta Róbertet a játékból, R. zavarta szerinte tudásával a játszmát! A királyt, a Tigrist meggyalázták a kakalások, a gerinctelenek. Ha egy régi úgynevezett barát, Róbertet becsapta, kijátszotta, elárulta, kis stratégiával kigondolt büntetést rótt rá. Józsikám, mondta, meglátogattam a csávót, érted? Egy kis gyufásdobozban egy

pár poloskát gyűjtöttem, amikor nem látta, az ágya alá csúsztattam a dobozkát, és előtte még egy kis nyílást hagytam a dobozon. Érted, Józsikám, megértesz, milyen élvezet rágondolni, hogy a kis állatkák libasorban elindulnak, és minden hajlatban, redőben mámoros szerelmi duókat játszanak, és szépen sokszorosulnak, és éjjelente ennek a döngnek a mocskos vérét szívják, micsoda elégtétel ez számomra.

Idők folytán, lassan lassan megváltozott a becsület Kódexe a Rákóczi térnek. Régen egy lovagias szellem uralkodott, méltóság és zsványbecsület kötelezte az időstől a legfiatalabbakig minden ott lakót. Az ostrom alatt és különösen utána hiányzott a fűtőanyag, amikor a követségeket a Gellérthegyen és a Várban, a királyi épületeket bedeszkázták, megindult a fakitermelés a bedeszkázott bejáratok mögött, hatalmas tölgyburkolatok, parketták felfeszítése kezdődött el. Az idősebb csibészek a fiatal körben lődörgő ifjúságot megszervezték, mint a nepáli serpákként teherhordókat, és szállították a tüzelőt a pesti kerületekbe. A háború utáni betörések élkövetőiből is akadt a téren. A téri hierarchia három nemzedékre osztódott. A legidősebbek, akik harminc év felett voltak, a törvényhozó grémiumként uralkodtak, akiknek joga volt megszabni a fiatalabbak feladatait, például a lebombázott vagy felrobbantott dunai hídfőkben levő kis terekbe a betörési zsákmányt elrejtetni, felmászni vele a vasvázakon, és alkalomadtán lehozni, közben mély hallgatási fegyelem is hozzátartozott. Ugyanúgy a Gellérthegy sziklarepedései is szolgáltak ilyen célra. A fiatalabbak hegymászóként is működtek. A tér legkisebbjei a Bosszok lakásainak takarítására voltak beosztva. Ha a szülők vasárnapi korzót tettek hétéves fiú gyermekeikkel, szépen, vasárnapian felöltözve, a téren kártyázó veteránok jelt adtak. Abban a pillanatban a gyerkőcök lemaradtak szüleiktől, és eltűntek egy kapualjban. A főnök szobáit elkezdtek órákig porszívózni és takarítani, a leghosszabban a vikszelés tartott. Aki nem teljesítette a rászabott feladatot, ki lett tiltva a Rákóczi térről. Ez volt a legnagyobb büntetés, ami létezett. Ha háború volt valamilyen okból két téri oligarchia között, egy duell kikerülhetetlenné vált, megbeszéltek a legkevésbé feltűnő helyet, jöhettek a nézők is, és elkezdődött a párbaj. Levették a felső inget és megállapodtak, hogy keses vagy csak birok. A távolabb állók figyeltek, hogy rendőr nélkül zavartalan legyen a küzdelem. Az ilyen leszámolásoknak voltak nyomai, bordatörések, bőrleházások, késvágások a karon, hasfalon, fülhibák, kiugrott ízületek és hallatlan nagy kék foltok, különösen a szem körül, a homlok és a halánték táján. Egyedül vívtak szemtől szemben, mint az agancsos vadak a szabadban.

Legendás alakja volt a térnek Vili, az öregkorában még mindig bámulatos jó kinézésű hordár Vili, akkor már mindenkinek Vili bácsija. Élete végéig a megvasalt kétkerekű, hatalmas méretű hordárkocsit tolt, húzta, iszonyú nehéz hagma- és krumpliszsákokkal megrakva, aztán meg a Keleti pályaudvarnál az első hajnali szállítmányoknál várta naponta a rázúduló munkát, az áruszállítást. Az

egész napi utasokkal való bajlódás csak egy kis része volt munkájának, erős izmos teste inkább a nehezebb szállítmányokhoz volt szokva. Magas, szép figurája addig ameddig a Baross Gábor-szobor, amit 1898-ban állítottak fel, a Keleti előtt állni fog, addig Vili minden arra haladónak szemébe fog tűnni, tökéletes testfelépítése miatt, mozdulata, büszke tartása sugározza a nemes szellemű ifjú munkásembert, a méltóságos tartású szépségideált. A két atlétát, akik a Baross-emlékmű két oldalán foglalnak helyet, Viliről mintázták. Szécsi Antal szobrász a nagyon fiatal sportolót választotta modellnek, arcát megváltoztatta az alkotó, hiszen Vili hosszúka, erős állú és hajlott orra egy inkább intellektuális lényre utalt, mint-hogy Vili valójában egy festő volt. A nyolc kerület felett lebegő padlásból nyert kis műtermes szoba konyhájához végtelen hosszú lépcsőutak fordulókkal, színt váltásokkal variált útvesztők vezettek. Már messziről lehetett a festőszer és az olajfesték gyantás szagát érezni. Felesége kis törekeny jelenség, fekete frufrus rövidre vágott frizurával, vérvörös ajakkal, egy vékony ceruzával rajzolt szemöldök keretezte nagy szürke szemét, rövid szoknyás, sötétkék ruhában és egy magas, elől gombbal becsatolt charleston cipőben, úgy hatvanon felül egy rehpinscher társaságában tűnt fel a bejáratnál. Szegényes berendezés fogadott, de minden tárgyon látszott fontos használati jelentősége és pótolhatatlansága, hiszen oly messze volt a helység a lenti utcai élettől, és olyan kicsi és olyan zsúfolt, mint egy montparnasse-i festő atelier és egy Marson levő obszervatórium keveréke. A hely hangulata harmonikusan sugározta magából a melegséget, két egymást szerető emberpár, akik egymást nagyra becsülték, közösségük minden jóban és rosszban immár hatvan éve széppé és elviselhetővé tette nehéz életüket. Az egyikből a másik mindig ott állt a párja mellett, és védte körömszakadtáig. Vili megmutatta az éppen ecset alatti friss munkáit, enteriőrök, csendélet, állatmotívumok parkban, felesége feszülten minket figyelt és, ha valami különösen tetszett nekünk, arca kipirult a tetőablak fénye alatt, és büszkén tekintett Vilire, talán ő büszkébb volt a sikerre, mint maga a mester. Képeit barátai, szomszédok vásárolták, de sokat elajándékozott. Az öreg hordár Vili akkor már igen benne volt a korban, hallatlan kondíciója időnként még megengedte a nehéz munkát, hordárkocsija az utolsó percig ott a csarnok oldalánál parkolt.

A csarnok épülete templomként vonzotta magához az embereket. Az ajánlat nem mindig volt nagyon változatos, de az áru egy szabadföldi frissességet hozott a városi aszfalt embereinek, akik nem mindig tudták megfizetni a poros városon kívüli tartózkodást. A zöltséget, a virágot meglocsolták, és üdítő friss illatot árasztottak, amit a füstös, poros tüdők mohón szívtak magukba, a mézédés dinnyék és szőlők illatát, mint a kolibrik a virág nektárját. Átsétálni a sorok között felért egy virágoskerti látogatással. Már a látvány maga felidézte falusi gyerekkorukat, a természet belopódzott vissza a monoton, elfásult eldurvult, agyon dolgozott lelki-

világukba és megpengette az elrozsdásodott húrokat. Időnként még a csarnokon kívül is bódék voltak felállítva, ahol őstermelők árulták Sashegyi, Sasadi és Buda környéki telkükről az őszibarackot, almát és zöldséget meg a kajszit. A futballt játszó suttyó, felserdültekből hirtelen üzletemberek lettek, kinőttek az általánosból, árulták bódékban, amit a család megtermelt. Na meg erős legények voltak, belefolytak a tér egyéb üzleteibe is, a lányokat is futtatták. Méghozzá, hogy a gyümölcsárusítás is menjen, a lányok csak a stand körül körözhetnek, hogy a kontroll meglegyen.

A Rákóczi téren rendszeresen meccset játszottak a törzstagok, általában a közepgeneráció. Az igazi ünnepélyes sörmeccsek rendszerint vasárnaponként történtek. A vesztes csapatnak kötelező volt egy-két rekesz sört a győztesnek fizetni. A sztárok, a téri játékosok, nem tréningruhában játszottak, hanem a legfinomabb öltönyökben, nyakkendő, fehér ing és olasz mokaszinokban emelgették a labdát. Minden megspórolt pénzüket az úri küllemre a nyugati dandykre hasonlóan ápolták, fellépésük perfekt nagyvárosi volt. Sokszor olaszban járó kamionosok vásárolták számukra a legdrágább finom cipőket. A Népszínház utcai Bizományiban nyugati elegáns öltönyöket vettek. Egy idős asszony, akinek fia Las Vegasban volt Conferencier, és minden negyedévben jött az öltönnyel a posta Amerikából, amelyeket továbbhordani hivatása nem engedte meg. Ezzel segítette szüleit és a finom Maxikat a Rákóczi téren. A futballmeccs először zakóban kezdődött, aztán mellre levenni a labdát kissé nehéz volt vele, meg a hőség is közrejátszott, tehát a zakók lekerültek a sportos kemény vállakról, valahová fellógatták őket egy korlátra, padra. Mindenki tudta, hogy a zsebekben pénz és személyes tárgyak voltak. A kilencven percet szakszerűen le játszották, a fehér ingek elöl hátul és a karok alatt hatalmas nedves foltokat kaptak, a mellre vett labdák fekete foltokat okoztak, minden csurgott a verejéktől, hajak csapzottan lógtak, kövér gyöngyök gurultak a homlokról az arcon át. A zakók zsebeiből sose hiányzott semmi. A gyerkőcök sose jutottak ilyen gondolatra, a havertól lopni. Sajnos, idővel ezek a szokások fellazultak. Jött az új generáció, az újaknak nem kellett gyermekmunkát végeznie, a szülők dolgoztak, sokszor mindketten. A vasárnapi futballmeccsek után hiába keresgélte a tulajdonos zsebei tárgyait, tárca, óra, mindegy, eltűnt. A lovagias leszámolásokból csak legendák éltek. A vékony nyeszlett srácok egyedül megfutamatodtak, bandában voltak csak erősek. Harcaik csak a náluk gyengébbek ellen történtek, például öregemberek ellen. A leütött idős áldozat a földön feküdt már, a többiek tartották és húzták el a támadót, ő még tudott az arcba tiporni és a másik részeg arcbőrét bakancsával lehúzni.

Neumann Robi elfáradt, elfáradt az életétől, a hamsterrad, a hörcsögkerékbeni taposásból. Már minden alkalmat, ami adódott, a piára fordított. Megszokta, hogy gondolatai a világ sorsáról, politikai nézetei, amiket az olvasott cikkekhez

kommentált, senkit sem érdekeltek a környezetéből, azok az emberek ritkán vagy soha sem olvastak, vagy úgyis tudták előre, hogy mit tartalmaznak az újságok. A hideg időjárás kényszerítette a tömeget melegedők felkeresésére, a kényszerű összezártság azonnali konfliktusokat hozott magával, a tökfejek nem értették meg őt.

Nyáron az utcákban, törzs parkok padjain otthonosan, de már erőltetve, fájós lábain odacammogott, és hosszában rájuk dőlt, mormogva elszenderedett. A vadászterülete egészen a tökmagos és szotyolás stadionig kiterjedt, de a szíve már nem volt hajlandó a hosszú sétákat ellátni energiával, egyre kisebb köröket húzott, a végén csak a Rákóczi környékén tanyázott. Minél gyengébb lett, annál nagyobb volt a veszély, a brutalitás veszélye, amely minden nyílásból és kapualjból várt a hozzá hasonlókra, a gyengékre. Vidékről jöttek szerinte a suttyók, fiatal tanoncok és feketemunka-keresők, akikre sokszor nem a kész munkahely várt, hanem a semmi. Frusztrációjukat az éjszakában a padon heverő csöveseken, kegyetlenkedéssel vezették le, ha a maradék italtra valójuk elfogyott, egyszerűen kiforgatták azok zsebeit. Tudott volt, hogy a pénzt, ha volt, nem a zsebekben tartották, különösen ha a szabadban kellett aludniuk. Az új bevándorlók számára ismeretlen volt a városi hobókultúra, a művelt társalkodás, a személyek közti különbség, az udvartartási etikett. Diplomáciájuk eszköze a káromkodás és az ököl használata volt. Az is ismeretlen volt számukra, hogy a téri kis srácok, mint a megszállottak versenyeztek ki cipelheti vigyázatosan Ali nagybögőjét. Az imádott idol Pege Ali kiválaszthatta a heves ajánlatokból a legrátermettebbet.

Időnként filmet forgattak a téren, ilyenkor többen elköltöztek egy másik térre, nem szerettek feltűnni. Sokszor a körben lebzselők munkához jutottak, statisztáltak. Kaptak katonai egyenruhákat a második világháborúból, sétálgatniuk és a söntésnél egy korsó sörrel támasztani a berendezést órákig, cigarettázni is szabad volt. Mire Róbert a térre érkezett, már javában ment a felvétel olyan élethűen, hogy az ittas Robi nem tudta a valóságtól elválasztani a látványt, kővé meredve állva maradt, és nem hitt a szemének. Nem tudott egy szót sem kinyögni. Az egyik statiszta gyerek ismerte Robi múltját, és gondolta, itt az idő kísérletezni. Egy nagyon csúnya ötlete támadt. Odamentek katonásan a náci uniformisban, a hitlerköszöntés után igazoltatni akarták Robit. Az viszont a félelem minden kínját átszenvedve, minden erejét összeszedve a kocsma árnyékszékebe rohant elbújni. A sikerült cirkuszjelenet nagyon felvidította kínzóit, és hahotázva követték, dörömböltek a WC-záron többször, miután nem csak a statiszták, de járókelők is csatlakoztak hozzájuk kíváncsiságból. Úgy nézett ki, mintha meg akarták volna lincselni Robit. Aztán feltörték az ajtót, Robi fent a lehajtott fedőn állt sírva, és lassan felemelte karjait, megadta magát.

Madár János

Végtelen hajnalok

Maradék fünek
lenni kell.
Nem múlhat
föld,
rögöktől harmatos
mező.

Végtelen hajnalok
élnek szívünkön.
A vér
lüktetési fölött
tengernyi
láthatár
nő.

Hullámzik
létünkben valami.
Mélyen rejtett
világ.

Mint
a bűvópatak,
eltűnik.
Majd
újra fölragyog
szemünkben
az ág.

Gallyak
ártatlan lényei.
Lombok
kísérnek
rendületlen.

A levelek mögött
megbúvó
fészek is
fölsír.
Jaj – – – ,
mivé is lettem?!

Meg kellene

Meg kellene
halnom.
Szét kellene osztanom
a földnek,
ami sosem volt
az enyém.

Arc,
kéz,
mozdulat
a rögök árnyékában.
Porszemek
fölött
szálló
televény.

Mint
a szél.
Mint
a szélben kavargó
lárma.

Úgy
kiálts rám!
Összeszorított
lélekkel,
magaddal
összezárva!

Tanyavég

Se törzs, se ág.
Béna lomb, árny a katlan.
Mintha kővé vált volna minden.
A fa, a fém is oly mozdulatlan.

Alszik a táj.
Homloka sötét égbolt.
Gondok sebhelye a Hold.
Csillaga, reménye régvolt.

Keserű föld

Hároméves voltam a halállal.
Apám sírjánál gyermekként álltam.
Elmúlt szememben hetven év.
De a füvek közt csontjait nem találtam.

Ártatlan volt a csönd és minden csillag.
Nem védett meg a kő, az ég sem.
Véremre hulltak – – – a rögök.
Keserű föld lett szívverésem.

Káliz Sajtos József

Fohász

Uram, látva látjuk,
vesztébe rohan e
bűnös világunk...

S mert megszorult
a góg és a vétek:
mohó láng s özönvíz
emészti néped.

Házunkkal a remény
is elvész örökre!
Hozzád fohászunk:
büntetésünk töröld el...

Gyarló hibáinkat bánjuk.
Urunk, légy kegyes irántunk!
Ne küldd ránk párban
a vizet a tűzzel;

s gyötrő gondunk sötét
fellegét üzd el!...

Füstölgő mécses

A mécses,
ki voltam, még
nincs végleg
kioltva...
Csak csillapul
valahai lángom. –

Éltem én?...
Vagy csak
átsuhantam
e fölfordult
világon?...

Lopózkodó tél

Csűröd tetejét
a bolond szél
tépi-cibálja...

S a kert alatt
ott sunnyog
a lator tél –
az ősz komája!

Hasztalan örködsz,
a dézsmáért
beoson egy éjjel...

S nyomába hull
a hó, mint
az elvásott
dunna tollpihéje. –

Váltott lovakon

Vágtatsz távoli célod felé,
mint akit az ördög
folyton sarkantyúz...
Te meg a lovad hajszolod...
szegény pára csatakosan
nyargal veled... Hova is? –

Őseid lobogó kedve hajt-e,
kik századokon át
itt járták útjukat?...
Miért e hajszja? Hisz'
lovad már csont és bőr
– akárcsak te magad...
Erőd elszivárog, mint
jég alól a víz...

Fölsejlik a kapu... de
be azon már a
Szent Mihály lova visz. –

Fecske Csaba

Gyerekköltők

Iskolahírú, mi több faluszerte ismert költő voltam már (a hátam mögött Petőfi ket-tő), amikor kitépett irkalapokra letisztázva elküldtem néhány versemet Weöres Sándornak, akinek a verseit a *Szabad Föld*ből ismertem: „Csiribirii csiribiri/zabszalma / két csillag közt / alszom ma”, „Éj-mélyből fölzengő / csing-ling-ling – száncsengő” – és nagyon megszerettem. Óvodába nem jártam, ahol Weöres-verseket tanulhat-tam volna, ugyanis Szögligeten az én időmben nem volt óvoda. Szüleim, nagyszüleim idejében volt, a tanácsházát az öregek óvodának hívták, régen az volt az óvoda, rajta maradt a név.

Költősegem úgy derült ki, hogy tanító néni óra alatt versírásan kapott, mondhat-nám fülön csípett, mint egy baracktolvajt. Elkobozta művemem, ráadásul megmutatta az igazgatónak, aki nagydarab, szigorú ember volt, balszerencsémre a számtant ta-nította, ami ugye nem szokott az ember legkedvesebb tantárgyai közé tartozni. Te verseket írsz, óra alatt? – kérdezte, vagy inkább állította dörmögő hangján, ez baljós-latúan hangzott, nem sok jóra számíhattam a jövőben. De mit ad Isten?!

A következő órán azt mondta, most pedig, amíg a többiek megoldják a feladatot, te verset írsz erről az érdekes természeti tüneményről, amikor a tavaszba visszarontott a tél. Legyen a címe: *Márciusi hóesés*. Megszületett a vers, amit Gyula bácsi fel is olva-sott. Így lepleződtem le, poéta ül a harmadik sorban, akit óra alatt olykor homlokon csókol a Múza.

A *Szabad Föld* szerkesztőségétől kértem meg a költő címét. Nagyon megörültem, hogy válaszra méltatott. Valahogy úgy érezhettem magam, mint a mókus mogyoró-szüret idején. Bódultan olvastam dülöngő, a lapról leszaladó betűit, az ittas ember járására emlékeztető sorait. „Kedves öcsém!” – kezdődött a levél, amelyben dicsérte ügyes rímeimet, a versek ritmusát. Pedagógiai megfontolásból-e, vagy valóban így gondolta? Mindenesetre lovat adott alám. Akkor még nem tudhattam, hogy ő min-denkit költőnek tartott, aki vakarózás helyett versírásra használta ceruzáját.

Dicsekedtem fűnek-fának a levéllel, de senki sem tartotta olyan nagy dolognak le-velet kapni Weöres Sándortól. Miért, ki az, kérdezte valaki. Durván sárba taposták örömöm zsenge palántáját.

A lányok hízelegtek, rágták a fületem, írjak nekik verset az emlékkönyvükbe, lehe-tőleg szerelmeset. És én gyártottam is szorgalmasan a hazafias és szerelmes verseket, az ilyen klasszikus emlékkönyvi versek helyett, mint „a falon mászik egy pók meg egy légy, kívánom, hogy boldog légy!”

A sikertől vérszemet kaptam: megalapítottam az önképzőkört, amelynek nem tu-dom miért, csak fiúk lehettek a tagjai, és óra alatt működött, akkor tartottuk a taggyű-

léseket. A következő ötletem mint elnöknek a verspályázat volt. A pályadíj egy csomag Munkás cigaretta volt, ami még azokat is versírásra ösztökélte, akiknek a hátán felállt a szőr, ha versről volt szó. Sok vers összegyűlt, kocsikerék nyikorgására emlékeztető rímekkel, erősen sántikáló sorokkal.

Hanem egy pályamű kiemelkedett a többi közül, ezt Jóska írta. Elsápadtam az irigységtől, tudtommal első verse volt ez, és máris ilyen remekművel rukkolt elő: „Suttog a fenyves, zöld erdő /Télapó is már eljő//Végire jár az esztendő, /Cseng a fűre szán-csengő.”

Ám a zsűrit nem lehetett félrevezetni, respektálta költői múltamat, és engem hozott ki győztesnek. Csak hetek múlva tudtam meg, hogy ezt a verset maga Weöres Sándor írta, Jóska csak lemásolta. Megnyugodtam, mégiscsak megérdemeltem a csomag cigarettát, amiből Jóska is kapott néhány slukkot, hátul az iskolaudvar sarkában megbúvó deszkabudiban.

Arcunkkal eltakarva

Egyik este rám köszönt valaki. Nyilván egy ismerős, akit eltakart előlem a nő szomorúság, még éppen szépnak mondható, de már a hervadás jeleit mutató arca. Időbe telt, amíg felismertem. Hát persze ő az, futott át rajtam.

Kamaszkorom óta ismertem látásból, akkor már asszony volt, távol tőlem. Titokzatos, mint egy Shakespeare-szonett hőse, zöld szemében hol egy doromboló macska, hol a zsákmányát kiszemelt párduc vágyakozó tekintete.

Névnapomra egy szál sárga gerberát kaptam tőle, kedvenc virágomat. A pusztit, ami járt neki a virágért, a füle tövére kérte, játszott velem, incselkedett, föl akarta szítani bennem a tüzet, ami hajlandóságot is mutatott a lobbanásra. Bronzvörös haját két kezével megemelte, orromat megérintette parfümjének egzotikus illata, ajkamat csiklandozták a selymes pihék, az izgalomtól kissé megszedültem. Ahogy rám nézett, volt abban valami a fürdőző Dianát kileső pásztorfiú, Folcin gyermeki kíváncsiságából, meg a párzani vágyó nőstény vadállati izgalmból. Vágy és remény, szomorúság és öröm.

„Fiú, te elpirultál” – nevetett, attól, hogy észrevette zavaromat, még inkább zavarba jöttem. Öntudatlanul tépkedni kezdtem a gerbera szirmait. Szeret, te csacsi, már hogyne szeretne, mondta és kacagott, most a játszadozó kicsinyét vigyázó anyamacska nézett rám gyengéden.

Megittunk egy üveg pezsgőt, kissé spiccesek voltunk már, jó volt nekem ez a lebegő állapot, kezdtem megszabadulni gátlásaimtól. Nyakunkba vettük a várost, céltalanul lödörögtünk ismert és ismeretlen utcákon, néha megálltunk csókolózni. Látod, meg-

tanítóttalak csókolózni, ha már a kis fruskák nem tanítottak meg. Igazat mondott, és én örültem frissen szerzett tudásomnak. Lebegtem, mint lufi a búcsúban. Beesteledett, kinn és benn homály. A parkban egy padon találtuk magunkat, elszenderedtünk, feje az ölemben, a nadrágon keresztül is éreztem forró leheletét, ő pedig érezte pulzáló vesszőmet. Erre kigombolta a nadrágomat. Felnyögtem a gyönyörűségtől, ahogy mohón a szájába vett.

Rendőr ébresztett kábulatunkból, telihold volt, nyár, mit keres itt ilyenkor egy földhözragadt rendőr gumibottal az oldalán. Hosszasan tanulmányozta iratainkat, fejét csóválva morgott valamit az orra alatt, mintha sajnálta volna, hogy nem körözött bűnözők vagyunk vagy káemkák, csak egy flúgos pár, egy kölyök meg egy érett nő, akit férje már megunt, hát fiatal fiúkkal vigasztalja magát. Szinte hallani lehetett, hogy ezeket gondolja a rendőr, aki nem tudhatta, hogy a vörös hajút kislánya várja otthon, emlék volt férjétől. Élete biztos pontja.

A zavaró körülmények ellenére sütött a hold, túl szép volt az egész, ha most sebet ejt rajtunk valaki, talán nem is vér, hanem holdfény serked belőlünk. Kóboroltunk összevissza a városban, néha buszra szálltunk, néha villamosra csak úgy hirtelen ötlettől vezérelve, egyszer még egy csacsifogatra is fölkéredzkedtünk. Tele voltunk egymással, holdfényvel és persze alkohollal. Nem is tudom, hogyan érkeztünk haza. Csendes kis utcában lakott. A ház előtti villanyoszlopon koszos kis égő hunyorgott, megspórolva árnyékunkat.

A szobában kékes fény derengett, Jutka már aludt. Álmában fölsírt, mire kilopakodtunk a gangra, ő egy szál bugyiban. A kertben bezsongva ciripeltek a tücskök, messze a vasgár duhogott durván, baljóslatúan. „Szép melled van” – mondtam, ahogy meg-simogattam, harminc éve ellenére olyan kemény volt, bolhát lehetett volna elnyomintani rajta. Nyakam köré fonta a karját, megcsókolt mohón, torkából nyöszörgésszerű hang tört elő, mint ahogy csontra lelt éhes kutya ad hangot örömének, haját rám zúdította a nedves éjszakai szél, amely az almafa alól tört ránk követelőzően. „Most jobb ha elmégy” – mondta, és gyöngéden megsimogatta az arcomat.

Azóta nem találkoztunk.

A kis sakkmester

Gyerekkoromban sokféle sportot kipróbáltam: fociztam, atletizáltam, bigéztem, snúroztam, snóbliztam, mielőtt a sakkra rákaptam volna. Karácsonykor sakkkészletet hozott a Jézuska. Igazi sakkot, igazi sakkfigurákkal, igazi fekete-fehér kockás táblával, amilyenről addig csak álmodoztam. A Jézuska persze nem csak úgy a hasára ütött, nagyon is jól tudta, ahogy az szerintem kötelessége is neki,

hogy mire vágyok. Tudta, hogy én már tudok sakkozni, ezt úgy értem, hogy tudtam a lépéseket, tudtam, hogy a lóval L-alakban lehet lépni, a futóval meg átlósan és így tovább. Alig vártam már, hogy ilyen igazi sakkkal játszhassak. A *Pajtás* újságból tanultam meg a lépéseket, volt egy sorozat kezdőknek. a figurák rajzát is közölték, ezeket ki lehetett ollózni, amit én meg is tettem, aztán kartonra vagy fakockára ragasztottam, már csak egy pepita kartonlap kellett, és kész is volt a sakk-készlet, nem igazi, de valami olyasmi, úgy hasonlított az igazira, mint a veszszőparipa a valódi, eleven lóra. Ezek az én primitív sakk-figuráim a nyomába se érhetek a nagybátyám orosz hadifogságban gondos, sokéves munkával, művészi érzékkel faragott figuráinak. Az ő lovai valódi lovak voltak, a királynő igazi felséges asszony, a király már a tekintetével is tudott parancsolni. A lovak ha akartak volna, nyeríteni tudtak volna. Lónyelven mesélni a végtelen szibériai síkság fogcsikorgató teleiről, ínségtől, honvágyról.

Nagyon örültem a Jézuska ajándékának, de örömeimet beárnyékolta, hogy a családban senki sem tudott sakkozni, és nem is mutatott rá hajlandóságot. Nem volt kinek megmutatnom a bábutologató tudományomat, szomorúan bámultam a Jézuska elhamarkodott ajándékát. Az is bántotta igazságérzetemet, hogy a bátyámnak felhúzható repülőgépet hozott. Irigykedve bámultam a levegőbe emelkedő járművet. Az bezzeg működött játszótárs nélkül is. A csodájára jártunk, nem tudtuk elképzelni, mitől repül. Szétszereltük, de a titok nyitjára nem jöttünk rá, sőt hiába raktunk bele vissza minden alkatrészt, már nem működött többé.

Nem maradt hátra más, mint megtanítani Laja barátomat sakkozni, focizni különben sem tudott, két bal lábbal áldotta meg a teremtő, igaz, a sakkhhoz sem mutatott különösebb érzéket. Szegény ember vízzel főz, tartja a mondás, én Lajával sakkoztam tanulás helyett. Elég unalmasak voltak ezek a partik, hiszen mindig én nyertem, tízből tízet. Nagyobb erőpróbára vágytam, arról álmodoztam, hogy kihívom a világbajnokot. Mit nekem Hekuba! Merészebb pillanataimban magam előtt láttam az újságok címdalát: „A szögligeti kis csodasakkozó győzelme a világbajnok felett!” Szénakazalra emlékeztető frizurám alól boldogan vigyorgok az újságolvasóra. Mert a fényképemet is közölte az az elképzelt újság.

Mintha a ló rúgott volna meg, amikor először bemattolt Laja. „Biztosan csalnál, amikor nem figyeltem oda” – gyanúsítottam meg elvörösödve a haragtól és szégyentől. „Legközelebb jobban odafigyelek” – fenyegetőztem. De bizony hiába figyeltem én, ezentúl mindig a barátom nyert, tíz partiból tízet. Azóta se akadt, akit le tudtam volna győzni, igaz nem is nagyon próbálkoztam. Idő múltán pedig kétségem támadt, egyáltalán sport-e a sakk, hidegen hagy, ki ül a sakkvilág trónján. Laja barátom is már az égi sakk-bajnokságon vívja meccseit. Remélem legyőzte Botvinniket, már csak politikai meggyőződésből is, meg az én kedvemért. S nagybátyám gyönyörű sakkfigurái is hova lettek?

Török Nándor

Születésnapomra

Ötvenkét éves lettem én,
a gondolat (mi lett enyém,
s mi nem),
hiszem,

nem tépi minden percemet,
valaki ügyis eltemet,
ha majd
a zajt

megunva arra ébredek
a csendben, csendes képzetek,
árnyak
várnak,

s táncolnak nap mint nap körül,
képen többé már nem körül
a jó
való.

Nem kételkedhet senki sem,
létem így egész lesz, hiszen
akin
a kín

csselfogást soha nem talál,
azt nem érdekli a halál
szele,
vele

már régen megbarátkozott,
és ez az áldott-átkozott,
ha hív,
naiv

gyermekként talán elhiszem,
hogy ennél többre is viszem.

A vég
ma még

minden ok nélkül fenyeget,
ha kell, megtartom az eget
magam!
Magam

nem kímélem továbbra sem,
fönről ügyis visszaesem
megint,
s megint

a balsorsomnak jobb keze:
ezt megérdemelted, nesze
hiú
fiú.

Epilógus:

Maradok hát, aki voltam,
életét is gyakran holtan
töltő
költő.

Kovács Daniela

Én továbbviszem fáklyád lángját

Ma letérdeltem sírod küszöbén.
Álmod füstje még fel-fellebegett,
majd fittyet hányva a lét közönyén
alakot öltött és rám nevetett.

Már semmid se fáj. Éhség se gyötör,
nem nyeled többé a bűn mérgeit.
A szélnek feszülsz, míg a sírgödör
öleli körbe holt reményeid.

Mindegy már neked, hogy szeretnek-e,
hogyan az úri kegy ma kit gyámolít,
vagy, hogy ifjaink háromnegyede
rég elhagyta hazánk határait.

Nem dühöngsz. Nem nyílik szóra ajkad,
már az se bánt, hogy négyszer temettek.
Szárszó óta gúnyolódnak rajtad,
és bemocskolják drága nevedet.

De én élek. S mint túlélő végzet
bejárom a világ hosszát-szélét,
s rábírom e birka nemzedéket,
hogy a valót sírkövedre véssék.

A valót... hogy Szárszón, aznap este
sétálni vágytál csupán. Szótlanul.
Ízt kerestél az aznapi vershez,
nem sejtve, hogy a vonat megindul.

Aláhajoltál. De a csöndön át
a jelző síp feljajdult zokogva,
megtorpantál, majd követted nyomát,
s menekülni vágytál szívszorongva.

Nem sikerült. Nehéz hervadás-szag
szállt akkor a közömbös világra.
Lángod nélkül az emberek fáznak.
Egy nagy Egész tört ott szét szilánkra.

Bagi István

Születésnapomra

Hommage á J. A.

Alig lettem túl a húszon,
máris nyolcvantól búcsúzom,
szevasz
tavasz!

Több volna most a kevesebb,
és bizony nem is repesek
lévén
ily vén.

Utam batyuját latolom –
se dicsőség se hatalom:
lim-lom
halom;

kicsik a batyuk, vagy nagyok -
egyre megy, úgyis itt hagyok
csapot -
papot...

Jó tanárom volt Szegeden
mutatni gyógyász szerepem:
remek
sereg.

Tiszta szívvel, lege art' -
dolgom lenni úgy akart
becses,
kecses,

érte számos mosolyt kaptam,
ennél többet – akinek van -
ér-e
bére?

Utam volt olykor nehéz is,
gyógyírom lett a poézis,
kísért –
s kísért.

Hullámok ha összecsapnak,
a vers jó ovosnak, papnak,
igaz
vigasz.

Becsüld a költőt, a dalát,
lelket lélekhez hidal át
Tilla
s trilla.